

УДК 334.012.63:334.012.64:338.1

Віталій Тимощук, Галина Ціх, к.е.н., доцент

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

ПРОБЛЕМИ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ У ВОЄННИЙ ЧАС

Vitalii Tymoshchuk, Halyna Tsikh, Ph.D, Assoc. Prof.

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ukraine

PROBLEMS OF SMALL AND MEDIUM-SIZED BUSINESSES IN UKRAINE IN WARTIME

Функціонування малого та середнього бізнесу у воєнний час є важливим аспектом забезпечення обороноздатності держави, але зараз ведення бізнесу супроводжується низкою проблем.

Зменшення купівле спроможності кінцевого споживача. На це впливають різні фактори, основним з яких є постійний приріст споживчої інфляції, яка у вересні 2022 року в річному вимірі пришвидшилася до 24,6% (із 23,8% у серпні). У місячному вимірі ціни зросли на 1,9% (НБУ, 2022). Негативний вплив на бізнес відрізняється в залежності від географічного розташування самого бізнесу. В тимчасово окупованих регіонах та прифронтових зареєстровано приблизно 50% компаній, які відповідають приблизно за 45% ВВП України.

Суттєво відрізняється вплив війни на бізнес залежно від виду діяльності, наприклад малий та середній бізнес сфери послуг страждає більше на відміну від компаній, які забезпечують основні потреби населення, що найкраще долають труднощі війни. Для прикладу, 24% опитаних підприємства харчової промисловості працюють на 100% і більше, відносно до воєнного періоду (ІЕД, 2022). Також негативно впливає на бізнес в прифронтових регіонах скорочення пропозицій висококваліфікованих працівників, на ринку праці. Це пов'язано із різким скороченням населення у тих регіонах.

Головними перешкодами для бізнесу стало зростання цін на матеріали та сировину, та проблеми з логістикою. Проблема браку палива, яка була основною, у перші місяці війни, на даному етапі не має суттєвого впливу, але значне підвищення вартості палива, негативно вплинуло на бізнес. Бізнес аграрного сектору страждає від вимушених втрат через війну (окупація території, незаконне вивезення продовольства, пошкодження сільськогосподарської техніки та мінування полів) та від підвищення цін на логістичні перевезення через блокування портів.

Серед експортерів продовжує зростати частка підприємств, які відновили експорт після його тимчасового припинення через війну. Але 27% експортерів досі не відновили продажі за кордон, однак цей показник продовжує активно зменшуватися.

Найменше постраждали експортери деревообробної та харчової промисловості, які не припиняли експорту, - відповідно 82% та 47% підприємств (ІЕД, 2022). Найбільше постраждали хімічна галузь, виробництво металу та металообробка, машинобудування.

Якщо розглянути не прифронтові регіони, то можна зрозуміти, що одною з основних проблем є втрата постачальників. Проблема створена мобілізацією не має істотного впливу на бізнес, хоча підприємства втратили значну кількість працівників, але через вплив ВПО, більшість компаній вирішують цю проблему та набирають новий персонал.

Щодо переміщених компаній, однією із основних проблем є переселення працівників під час переїзду підприємства, адже через високий вплив ВПО, в неприфронтових регіонах утворилася проблема дефіциту житла. Також великою проблемою став пошук нових підрядників та площі для виробництва, адже кожен бізнес має власні особливості та потреби для виробництва.

В основному малому і середньому бізнесу важче переносити свою діяльність за межі регіонів, де проходять активні бойові дії. Згідно з дослідженням проєкту Keep Going, 40% невеликих бізнесів наразі перебувають у зоні бойових дій, і лише 16% з них переїхали в безпечні місця (Дія.Бізнес, 2022). Більше 75% респондентів згідно опитування Advanter Group заявляли, що не проводили переміщення бізнесу з прифронтових регіонів в відносно безпечні (Дія.Бізнес, 2022).

Також вагомою проблемою для малого та середнього бізнесу стала можливість виплати зарплат персоналу. За різними оцінками, лише приблизно 5% компаній змогли збільшити зарплати працівникам. 20% вдалося зберегти зарплату на довоєнному рівні. Переважна більшість знизили, або перестали виплачувати її.

У загальному можна сказати, що бізнес переживає складні часи пов'язані з воєнними діями, але одночасно він починає адаптуватися до нових реалій та поступово відновлюватися.

Перелік використаної літератури:

1. Коментар Національного банку щодо рівня інфляції у вересні 2022 року. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/komentar-natsionalnogo-banku-schodo-rivnya-inflyatsiyi-u-veresni-2022-roku>
2. ІЕД випустив третє Щомісячне опитування підприємств України. URL: <http://www.ier.com.ua/ua/institute/news?pid=6973>
3. Дослідження Keep Going: нагальні потреби підприємців під час війни URL: <https://business.diia.gov.ua/cases/novini/doslidzenna-keep-going-nagalni-potrebi-pidpriemciv-pid-cas-vijni>
4. Стан та потреби бізнесу в умовах війни: результати опитування в липні. URL: <https://business.diia.gov.ua/en/cases/novini/stan-ta-potrebi-biznesu-v-umovah-vijni-rezultati-opituvanna-v-lipni>